

π. Παντελεήμων Μανουσάκης: Το φιλοσοφικό ένδυμα της Πατερικής Θεολογίας

/ [Πεμπτούσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://bitly.com/1LiYq2h>]

3. Ποια είναι η σχέση φιλοσοφίας και θεολογίας; Και για ποιο λόγο οι Πατέρες «έντυσαν» την αλήθεια του ευαγγελίου με φιλοσοφικό «ένδυμα»;

Όπως, λοιπόν, είδαμε οι σχέσεις φιλοσοφίας και θεολογίας ανάγονται στις απαρχές του Χριστιανικού κηρύγματος. Όπως ο προαιώνιος Λόγος του Θεού σαρκώνεται και γίνεται συγκεκριμένος άνθρωπος, δεν προσλαμβάνει την ανθρώπινη φύση γενικά, αλλά γίνεται ο συγκεκριμένος άνθρωπος — ο Ιησούς από την Ναζαρέτ — με συγκεκριμένη εθνικότητα, γλώσσα και κουλτούρα, έτσι και ο λόγος του Λόγου, το Ευαγγέλιο, η θεολογία, σαρκώνεται εντός της ιστορίας, αναλαμβάνοντας την γλώσσα και την κουλτούρα της εποχής. Έπειτα το ίδιο το Ευαγγέλιο ως κείμενο χρήζει ερμηνείας και συνεπώς ερμηνευτικής. Δεν είναι τυχαίο πως η πλειονότητα της πατερικής γραμματείας αποτελείται από ερμηνευτικά έργα. Η ερμηνευτική, όμως, είναι μια μέθοδος φιλοσοφική (που στις ημέρες μας γνώρισε ιδιαίτερη άνθιση με το έργο του Χάιντεγκερ και του Γκάνταμερ).

Πηγή: agiografikesmeletes.blogspot.com

Ο πρώτος ερμηνευτής τους Ευαγγελίου είναι ο ίδιος ο Χριστός: όχι μόνον διότι ως «ὁ μονογενὴς υἱὸς ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο» το μυστήριό του Τριαδικού Θεοῦ (Ιω. 1:18), ἀλλὰ καὶ γιατί Τον συναντάμε μετὰ τὴν ἀνάστασή Του νὰ διερμηνεύει «τὰ περὶ ἑαυτοῦ» «ἀρξάμενος ἀπὸ Μωϋσέως καὶ ἀπὸ πάντων τῶν προφητῶν ... ἐν πάσαις ταῖς γραφαῖς» (Λκ. 24:27). Τούτην τὴν ἐρμηνεία οφείλει ἡ Ἐκκλησία νὰ τὴν συνεχίζει διὰ τῶν αἰώνων. Οἱ Ἀπολογητές,

όπως ο Αθηναγόρας ο Αθηναίος φιλόσοφος, ο Ιουστίνος φιλόσοφος και μάρτυς, πεπαιδευμένοι όντες στην φιλοσοφία με την στενή έννοια του όρου καθώς δηλώνει και η επωνυμία τους, γίνθηκαν η απαρχή της φιλοσοφικής ερμηνείας του Χριστιανικού κηρύγματος στην μετα – Αποστολική περίοδο. Το ίδιο ισχύει και για τους Καππαδόκες πατέρες, εξαιρέτως δε για τους δύο Γρηγορίους (τον Νύσσης και τον Θεολόγο), για τον Ιωάννη τον Δαμασκηνό, για τον Μάξιμο τον Ομολογητή, μέχρι και για τον Γρηγόριο τον Παλαμά. Ιδιαίτερη περίπτωση αποτελούν τα έργα του Διονυσίου (Ψευδο-αρεοπαγίτου). Η μελέτη των έργων αυτών των Πατέρων τα οποία αποτελούν την ραχοκοκαλιά της θεολογίας της Εκκλησίας μας είναι ανέφικτη δίχως μια κάποια εξοικείωση με την κλασσική φιλοσοφία.

Η αναγκαιότητα των σχέσεων μεταξύ φιλοσοφίας και θεολογίας υπαγορεύτηκε από την ανάγκη να διατυπωθεί μια θεολογία, δηλαδή, να δοθεί στην αποκάλυψη του Ευαγγελίου μια μορφή συστηματική και συνεκτική ώστε να αρθρωθεί ο περί Θεού λόγος. Τούτου δεν σημαίνει την εκλογίκευση της πίστης — αντιθέτως, το εγχείρημα αυτό οδήγησε την φιλοσοφία στα όριά της, νοηματοδότησε εκ νέου παλαιούς όρους. Η συνάντηση Εκκλησίας και Ακαδημίας, πίστης και γνώσης, ήταν μια ιστορική συνάντηση που καθόρισε εφ' εξής την πορεία και των δύο. Στην μεν Εκκλησία η φιλοσοφική γλώσσα της Ακαδημίας προσέδωσε το γλωσσικό ιδίωμα που την κατέστησε πίστη καθολική, οικουμενική. Στην δε Ακαδημία η συνάντηση με την Εκκλησία έδωσε νέα πνοή (οι νεοπλατωνικές συνθέσεις του Πορφυρίου και του Πρόκλου ήδη μαρτυρούν την εξάντληση της αρχαίας φιλοσοφίας και εν πολλοίς τον διπλό εκφυλισμό της είτε στην μορφή μια στείρας λογικής, είτε στην δεισιδαιμονία της θεουργίας) και την ώθησε σε ζητήματα ζωτικής σημασίας, όπως, για παράδειγμα, το πρόβλημα της θελήσεως.

Η αρτηριοσκλήρυνση που παρατηρείται προσφάτως στον εκκλησιαστικό χώρο και τα παραδείγματα θεολογικού φονταμενταλισμού που δυστυχώς πληθαίνουν οφείλονται, κατά την γνώμη μου, αφ' ενός στο ότι σταματήσαμε να διαβάζουμε τους Πατέρες (ασχέτως αν τους επικαλούμαστε στην υπηρεσία του κάθε πολέμου που εξαπολύουμε εξ ονόματός τους), τα γραπτά των οποίων είναι γεμάτα εκπλήξεις, και αφ' ετέρου στο ότι αποκόπηκε ο υπεραιώνιος αυτός διάλογος μεταξύ φιλοσοφίας και θεολογίας — ιδιαιτέρως των συγχρόνων φιλοσοφικών ρευμάτων τα οποία οι περισσότεροι θεολόγοι αγνοούν. Τώρα αναγκαζόμαστε να πείσουμε για ό, τι πριν μερικά μόλις χρόνια εθεωρείτο προφανές και αυτονόητο. Διαβάστε, για παράδειγμα, την *Ελληνική Πατρολογία* του Χρήστου ή την *Βυζαντινή Φιλοσοφία* του Τατάκη για μια ιστορική κατοχύρωση του γόνιμου διαλόγου μεταξύ φιλοσοφίας και θεολογίας στην Ανατολή. Η παράδοση αυτή έχει στις ημέρες μας διακοπεί.

[Συνεχίζεται]

Επιμέλεια Συνέντευξης: Ηρακλής Φίλιος